

Aan de Staatssecretaris van E, L & I mevr. S. Dijkma

Zeist, 09 mei 2014

Betreft: Reactie Stichting Milieuzorg Zeist e.o. op 'Rijksnatuurvisie Natuurlijk Verder'

Geachte Staatssecretaris,

Op vrijdag 11 april 2014 is door het rijk de 'Rijksnatuurvisie Natuurlijk Verder' gepresenteerd. Burgers en maatschappelijke organisaties worden tot 12 mei 2014 in de gelegenheid gesteld hun visie op die Rijksnatuurvisie te geven. De Stichting Milieuzorg Zeist e.o. maakt gaarne van de geboden gelegenheid gebruik een reactie te geven.

Inleiding

Aan de nieuwe Natuurvisie zoals deze thans voorligt is een lang proces voorafgegaan. Zoals u bekend is de natuur in Nederland en dan in het bijzonder de biodiversiteit met name de afgelopen eeuw zeer sterk achtergegaan. Dat hing niet alleen samen met de industriële revolutie, maar ook met een sterke groei van de bevolking en met name ook de intensivering van de landbouw. Die ontwikkelingen hebben er uiteindelijk toe geleid dat van de oorspronkelijke biodiversiteit naar schatting nog maar zo'n 15 % van de soorten over is. Teneinde die negatieve trend te keren is in 1989 door het Rijk op basis beschikbare landschapsecologische analyses het 'Nationale Natuurbeleidsplan (NBP)' vastgesteld met daarin opgenomen een globale begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De grondgedachte van die EHS, mede gebaseerd op de zogenaamde Eilandbiogeografie van MacArthur & Wilson, was om niet alleen robuuste natuurgebieden te ontwikkelen, maar met name ook om deze met elkaar te verbinden, zodat een aangesloten natuurnetwerk ontstaat. De kans op uitsterven van geïsoleerde populaties van planten en dieren zou zo sterk kunnen worden verminderd.

Op basis van het Nationale Natuurbeleidsplan zijn vele provincies en ook gemeenten, evenals belangenorganisaties en burgers met veel enthousiasme aan de gang gegaan om in Nederland tot een aaneengesloten natuurnetwerk te kunnen komen. Zo is binnen de provincie Utrecht in 1990 het 'Beleidsplan Natuur en Landschap (BLNU)' vastgesteld, dat uiteindelijk de basis heeft gevormd voor tal van herinrichtingsplannen, zoals die van Groenraven-Oost, Noorderpark, etc.. Het succes van die EHS laat zich inmiddels op diverse plaatsen duidelijk zien¹. Zo heeft bijvoorbeeld inmiddels de das zich vanuit een laatste relictpopulatie op het landgoed Einde Gooi bij Hilversum door met name de aanleg van faunapassages onder rijks-, provinciale en lokale wegen en daarnaast ook van verbindende landschapselementen wederom over de zuidwest zijde van de Utrechtse Heuvelrug verspreid tot aan het overgangslandschap bij Driebergen (zie hiertoe ook Bijlage 1: 'Groot succes: 'De das weer terug in onze natuurgebied (Werkgroep Faunapassages Zeist Zuid-West, 2014)').

Natuurlijk kan niet worden ontkend dat met de invoering van bepaalde subsidiestelsels, zoals de 'Subsidieregeling Natuurbeheer (SN)' en ook de 'Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN)', mede gebaseerd op de in bijbehorende Natuurbeheersplannen voor een bepaald natuurgebied (strikt) vastgelegde Natuurdoeltypen, er ook een bepaalde bureaucratiesering binnen het natuurbeleid is geslopen, waar niet altijd iedereen even vrolijk van werd. Om evenwel duidelijk te maken dat de natuur er niet alleen voor natuur zelf is, maar natuurlijk ook voor de mens kwam het rijk in 2003 met de beleidsnota: 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur - Nota natuur, bos en landschap in de 21e eeuw'. Met 'natuur voor mensen' werd daarmee bedoeld dat de natuur (ook) moet aansluiten bij de wensen van mensen. Anderzijds zijn 'mensen (er ook) voor (de) natuur' door deze adequaat te beschermen, beheren en te ontwikkelen. De inzet van die Nota was dus niet alleen om de

---

¹ Zie hiertoe met name ook de digitale publicatie 'Publiek geheim - Het succes van de EHS' uit 2010.

realisatie van de EHS met kracht voort te zetten en ook op onderdelen te versterken, zoals door de aanleg van zogenaamde robuuste verbindingen om in Nederland ook echt tot een robuust Natuurnetwerk te kunnen komen², maar ook om de (intrinsieke waarde van de) natuur in de samenleving te internaliseren, o.a. door de mens ook echt van de schitterende natuur (op gepaste wijze) te laten genieten.

"So far, so good", zou je zeggen. Door velen in de samenleving wordt gewerkt om in Nederland tot natuurherstel te komen, waarbij dan tevens de mens/samenleving volop in de gelegenheid wordt gesteld daar mede via zogenaamde ecosysteemdiensten de vruchten van te plukken³. Zoals ook u bekend is daarna het kabinet Rutte I aangetreden dat eigenlijk in een keer alle natuurambities, ondanks diverse 'review's' en 'ex-ante' evaluaties die de sterk negatieve consequenties daarvan aangaven⁴, gewoon (botweg) van tafel heeft geschoven. Er moest ondanks alle enthousiaste inzet van velen bezuinigd worden en als we dan toch gaan bezuinigen dat kan de natuur daaraan wel een bovenproportionele bijdrage leveren. Zo werd op de natuur maar liefst 60-80 % bezuinigd, terwijl dat bij andere departementen slechts 20% was⁵. Met het mes op de keel, althans dat is de indruk die de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. van de betreffende onderhandelingen had, werd er uiteindelijk tussen het rijk en de provincies (lees: het IPO) m.b.t. de 'herijking' van de EHS het zogenaamde 'Onderhandelingsakkoord decentralisatie Natuur (lees: 'Natuurakkoord')' gesloten, waarbij niet alleen de verantwoordelijkheid van het natuurbeleid - met uitzondering dan van de verantwoordelijkheid voor het behalen van de internationale doelen in de zogenaamde Natura 2000-gebieden - bij de provincies werd neergelegd, maar tegelijkertijd ook daaraan dus meteen een sterke bezuinigingsdoelstelling gekoppeld⁶. In de praktijk betekende een en ander dat niet alleen sterk in de nog voor het voltooien van de oorspronkelijk in het kader van de EHS te realiseren oppervlakte natuur is gesneden, maar ook meteen maar even alle robuuste verbindingen, die eigenlijk de grondslag vormen om in Nederland ook echt tot een aaneengesloten en dus robuust natuurnetwerk te kunnen komen, zijn geschrapt⁷.

Met de val van het kabinet Rutte I en het aantreden van het kabinet Rutte II en ook uw aanstelling leek er sprake van een nieuw elan. In het bijzonder kwam dat naar voren uit u zogenaamde 'Natuurbrief' van 08 maart 2013. Uit die brief spreekt een nieuw elan, waarbij u niet alleen inzet op een 'robuust natuurnetwerk dat tegen een stootje kan', maar ook bij de realisatie daarvan wil inspelen op het (sterk in opkomst zijnde) zelforganiserende vermogen van de samenleving. Uiteindelijk is op basis van de uitgangspunten van die 'Natuurbrief' met de provincies en na uitvoerige consultatie van de zogenaamde Manifestpartijen het zogenaamde 'Natuurpact (ofwel: 'Hoofdpijnennotitie van het nieuwe natuurbeleid')' gesloten, met als belangrijkste ankers:

- minimaal een verdubbeling van de opgave voor verwerving en inrichting, realisatie van natuurlijke verbindingen;

² Zie in deze overigens ook het rapport: 'Nederland later (Milieu en Natuur Planbureau, 2007)'.

³ Zie wat die ecosysteemdiensten betreft overigens o.a. het rapport: 'Naar een Globaal ecologisch model (GEM) voor de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland (Van de Maarel et al., 1978)'.

⁴ Zie hiertoe met name ook het rapport: 'Herijking van de Ecologisch Hoofdstructuur - Quickscan van de varianten (PBL, 2011)'.

⁵ Zie in deze ook diverse adviezen in kader zogenaamde Brede overwegingen, zoals o.a. de rapportage: 'Eindrapportage werkgroep IBO-Natuur (IBO, 2009)' en ook: 'Ruimte voor leven - Leefomgeving en natuur (2010)'.

⁶ Overigens hebben indertijd een aantal provincies afstand genomen van het Akkoord.

⁷ Zo zal in de provincie Utrecht overeenkomstig het zogenaamde: 'Akkoord van Utrecht' van de oorspronkelijk nog te realiseren oppervlakte van 6.000 ha natuur om EHS te kunnen voltooien nog maar 1.500 ha via overheidsfinanciering worden gerealiseerd. Daarnaast is 1.500 ha direct geschrapt en 3.000 binnen de zogenaamde 'Groene contour' geplaatst, d.w.z. dat daarbinnen de realisatie van de EHS door externe financiering tot stand dient te komen, dus bijvoorbeeld door 'Rood voor groenconstructies', zoals de realisatie van nieuwe landgoederen, etc.. Een en ander betekent dus dat binnen het Utrechtse Natuurnetwerk, dat toch als knooppunt van de natuur in Nederland kan worden gezien, niet alleen bepaalde o.i. wezenlijke ecologische verbindingzones (EVZ's) niet langer zullen worden gerealiseerd, maar bijvoorbeeld ook de realisatie van de robuuste verbinding tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe, ook wel als het Valleilint aangeduid, nu geheel afhankelijk is van externe financiering.

- een verhoging van de kwaliteit van de natuur door extra inspanningen in (herstel)beheer en water- en milieuecondities (denk aan o.a. de KRW en ook de PAS);
- een impuls aan de natuur buiten de EHS;
- aandacht voor soortenbescherming;
- een effectiever agrarisch natuurbeheer.

Om die opgaven te kunnen halen zal het rijk t.o.v. het eerdere Natuurakkoord 200 miljoen euro extra per jaar investeren⁸, zij het dat, althans voor zover de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dat heeft kunnen nagaan, het 'Natuurpact' er tot op heden (helaas) niet toe heeft geleid dat de provincies hun eerdere in het kader van het 'Natuurakkoord' met hun partners gesloten akkoorden/overeenkomsten hebben opengebroken en de daarin aangegeven natuuropgaven alsnog (navenant) naar boven hebben bijgesteld, dus in een <EHS-Plus>⁹.

Teneinde tot een maatschappelijk breed gedragen en dus eigentijdse Natuurvisie te kunnen komen werd uiteindelijk met veel succes tal van workshops (door o.a. WTO over 'Zelforganisatie van de natuur'¹⁰), Natuurtoppen, Natuurkaravanen, etc. georganiseerd en zaten ook de diverse (gerenommeerde) onderzoeksinstituten en adviesorganen niet stil. Zo kwam het PBL met haar 'Natuurverkenning (PBL, 2012)' met daarin opgenomen een viertal kijkrichtingen en het RLI met haar advies 'Onbeperkt Houdbaar - Naar een robuust natuurbeleid (RLI, 2013)', mede gebaseerd op enkele (inter)nationale adviezen/review's. Kortom vele ingrediënten om tot een fantastische nieuwe Natuurvisie te kunnen komen.

Natuurvisie Natuurlijk Verder

Op basis van het nieuwe elan dat u voor het Natuurbeleid heeft losgemaakt, wat zeker ook als uw grote verdienste kan worden aangemerkt, is de nieuwe Natuurvisie zoals deze nu is gepresenteerd de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. eerlijk gezegd (zeer) zwaar tegengevallen. Eigenlijk is die nieuwe visie geen visie *óp* (dus: *vóór*) de natuur in Nederland, maar eerder *hóe* de samenleving nog verder van de kwaliteiten van die natuur gebruik kan maken, voor zover die natuurlijk dan nog wel aanwezig zijn.

Lagen aan eerdere visies, zoals die in het 'Nationale Natuurbeleidsplan (LNV, 1989)' en ook de nota: 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur (LNV, 2003)' nog degelijke landschapsecologische analyses ten grondslag, dus welke natuur zo typerend is voor Nederland en hoe we gezien de (deplorabele) staat van die natuur dan (op basis van de zogenaamde theorie van de eilandbiogeografie¹¹) tot een echt natuurherstel kunnen komen, in de voorliggende visie wordt een dergelijke analyse o.i. node gemist. Op basis van de voorliggende visie is wel duidelijk dat u, kennelijk (mede) op basis van het advies van het RLI, de aandacht op het 'beschermen van habitats' en ook 'soorten' wilt verleggen naar die voor 'natuurlijke (dus zelfregulerende) systemen' binnen een bepaalde ((bio)regionale) 'landschappelijke schaal', waarin o.i. wel degelijk ook kansen liggen, maar wordt deze toch (vrij) fundamentele wijziging in het natuurbeleid in de voorliggende visie op geen enkele wijze nader toegelicht en wat eigenlijk nog belangrijker is nader uitgewerkt. Hoe u dan ook op basis van de voorliggende visie wilt komen tot een '*robuust (en dus veerkrachtig) natuurnetwerk*', evenals het adequaat '*beschermen van (inter)nationaal beschermde soorten*', beide toch kernelementen van uw 'Natuurbrief (van 08 maart 2013)' en (in wezen) ook het 'Natuurpact', blijft o.i. dan ook in voorliggende visie volledig onduidelijk. Ook al aangezien in de voorliggende Natuurvisie een dergelijk voor de (toekomstige) natuur in Nederland o.i. wezenlijk 'fundament' ontbreekt, niet op de laatste plaats om in Nederland ook

⁸ Zie voor effecten t.a.v. het eerdere 'Natuurakkoord' o.a.: 'Quickscan Hoofdpijnennotitie (PBL, 2013)'.

⁹ Zo wordt binnen de provincie Utrecht gewoon vastgehouden aan de afspraken in het kader van het zogenaamde 'Akkoord van Utrecht' en ook binnen Gelderland aan het zogenaamde 'Manifest', zij het dat wat betreft de financiering uiteraard (weer wel) rekening wordt gehouden met de eerdere adviezen voor verdeling beschikbare middelen (inclusief grond) van de Commissie Jansen, te weten: 'Provincies, Natuurlijk ...!' (Commissie Jansen-1, 2012)' en ook 'Provincies, natuurlijk .... doen!' (Commissie Jansen-2, 2013).

¹⁰ Zie o.a. ook het pamflet: 'Burgerinitiatieven zijn beter voor de natuur. Of niet? (WTO, 2013)'.

¹¹ Zie o.a. de publicatie: 'Nature development - An exploratory studie for the construction op ecological networks (Baerselman, F, et al, 1995)'.

echt tot een (voor vele beschermde soorten zo dringend noodzakelijk) natuurherstel te kunnen komen, maar u tegelijkertijd wel in uw Natuurvisie de *'makende en verantwoordelijke mens'* centraal stelt, waarbij door een *'welbegrepen eigenbelang bij een sterke natuur'* die natuur (i.p.v. als 'hindermacht') als *'bron voor maatschappelijke en economische ontwikkeling'* wordt gezien, kiest u in de voorliggende Natuurvisie dus eigenlijk gewoon voor die kijkrichting die door het PBL in haar 'Natuurverkenning' wat betreft de optimalisatie van ecosysteemdiensten met 'Functionele natuur' wordt aangeduid, evenals wat betreft de inpassing van maatschappelijke en economische activiteiten in de natuur als 'Inpasbare natuur', met dan dus kennelijk de stille hoop dat de natuur zich wel vanzelf zal herstellen.

Natuurlijk is het fantastisch dat u (ook) bij de (opgaven voor de) natuur direct wilt inspelen op de kansen die de (energieke) samenleving biedt¹². Op die wijze kan (ook) een internalisering van de natuur ontstaan en dus ook draagvlak vóór die natuur. Dat kan dan door o.a. burgers de natuur in hun directe leefomgeving niet alleen zelf te laten beheren, maar ze bijvoorbeeld ook een belangrijke rol te laten spelen bij de vergroening van de stad, zoals door de aanleg van groene daken en van de eigen (of gemeenschappelijke) tuin als 'tuinreservaat' en dus als 'groene stapsteen' in de binnenstedelijke groenstructuur¹³. Daarnaast moet natuurlijk ook de noodzakelijke vergroening van de (internationaal georiënteerde) economie voor het behoud van het 'natuurlijke kapitaal' van groot belang worden geacht¹⁴, hetgeen kan worden gestimuleerd door o.a. het sluiten aan 'Groene Tafels' van 'Green deals' met bedrijven¹⁵.

Hoe positief ook, een en ander betekent o.i. evenwel niet dat het Rijk dan maar meteen ook haar (inter)nationale verantwoordelijkheid voor de natuur geheel aan anderen moet overlaten. Zoals u bekend kent de natuur geen grenzen, niet alleen op de schaal van de wereld als geheel, maar ook niet tussen landen, provincies en gemeenten. Juist ook gezien de 'schakelfunctie' die het rijk vervult tussen de (inter)nationale natuuropgaven en de natuur zoals deze binnen de landsgrenzen voorkomt, moet het o.i. van groot belang worden geacht dat het rijk vanuit haar verantwoordelijkheid in ieder geval een belangrijke regisseursrol op zich neemt over waar binnen Nederland welke natuur tot ontwikkeling zou moeten worden gebracht, ook al is dat dan (logischerwijs) op een globaal schaalniveau¹⁶. Pas dan is o.i. immers een goede afstemming mogelijk tussen de natuur op de schaal van de wereld als geheel en die zoals deze binnen de landsgrenzen en dus met name ook binnen de afzonderlijke provinciegrenzen voorkomt en uiteindelijk dus ook de natuur bij de burger om de hoek. Juist door met zijn allen voor de (internationale) natuuropgave(n) te gaan staan die nog steeds gezien (sterke) achtergang van habitats en soorten voorligt¹⁷, kan het (zo) gewenste succes worden geboekt. Zoals eerder gezegd niet alleen voor de natuur zelf, maar ook voor de mens die daar deel vanuit maakt.

Nationaal Natuurnetwerk (als 'fundament')

Teneinde een duidelijk beeld te hebben van de betekenis van de natuur zoals de binnen de Nederlandse grenzen voorkomt dient men die natuur ook vanuit het bredere perspectief van de natuur van de wereld als geheel of in ieder geval vanuit de positie binnen het Europese Natuurnetwerk, dus feitelijk het Natura-2000 netwerk, te bezien. Juist gezien de ligging van Nederland binnen de delta van een aantal grote rivieren moet de natuur zoals deze binnen onze landsgrenzen voorkomt voor tal van soorten van groot belang worden geacht, ook in

¹² Zie wat betreft die energieke samenleving o.a. de publicatie: 'De energieke samenleving - Op naar een sturingsfilosofie voor een schone economie (PBL, 2011)'.

¹³ Zie ook de websites: www.tuinreservaten.nl en www.ivnveenendaal-rhemen/groenestapstenen.nl,

¹⁴ Zie ook de kamerbrief ten aanzien van de nog op te stellen 'Uitvoeringsagenda Natuurlijk kapitaal'.

¹⁵ Zie ook het eindadvies: 'Groene groei - Investeren in biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen' van de Taskforce biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen.

¹⁶ Vergelijk in deze ook kaart zoals deze in die zin o.a. in het rapport: 'Mensen voor natuur, natuur voor mensen' op pag. 25 is opgenomen.

¹⁷ Overigens gaat de natuur in de ontwikkelingslanden tragisch genoeg thans relatief sneller achteruit dan in de zogenaamde ontwikkelde (dus: westerse) landen, zij het dat dat mede komt door het enorme beslag dat de ontwikkelde landen op het in ontwikkelingslanden (nog) aanwezige natuurlijke kapitaal leggen (zie hiertoe o.a. het: 'Living Planet Report 2012 (WNF, 2012)').

internationaal opzicht¹⁸. De vraag is of het rijk zich in de voorliggende visie in die zin wel bewust is van de bijzondere positie van de Nederlandse natuur. Zoals ook nog eens duidelijk in een recente visie van het WNF naar voren gebracht, zouden we dus gewoon in Nederland voor de ontwikkeling van Wereldnatuur moeten gaan¹⁹. Daarbij gaat het o.i. dan niet alleen over robuuste delta-natuur in het rivierengebied²⁰, een Noord- en Waddenzee (en bijbehorend kustgebied) waar het bruist van het leven, maar ook om grootschalige (zelfregulerende) bossen (op de hogere pleistocene zandgronden en het Heuvelland), een 'wilde' stad én natuurlijk een ecologisch verantwoord landbouwsysteem.

Juist om de natuurambities in Nederland hoog te houden, ook vanuit het perspectief van de inter(nationale) opgaven waar Nederland voor staat²¹, wil de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. er bij u dan ook voor pleiten in ieder geval in de Natuurvisie alsnog een kaart van het toekomstige Nationale Natuurnetwerk van Nederland op te nemen, inclusief Natura 2000/EHS en ook bijbehorende robuuste verbindingen. Bij de grondslag voor het opstellen van een dergelijke kaart zou dan moeten worden aangesloten bij de kijkrichting 'Vitale (dus: robuuste) Natuur' uit de 'Natuurverkenning (PBL, 2012)', evenals bij de publicatie: 'Onbeperkt houdbaar - Naar een robuust Natuurbeleid (RLI, 2013)' en waarbij ook deze raad - mede op basis van ingebrachte (inter)nationale adviezen/review's - er juist sterk voor pleit bij het lange termijn beleid (dus bij het zogenaamde 'horizonbeleid') uit te gaan van een robuust natuurnetwerk met robuuste (groen-blauwe) verbindingen²². Op zo'n kaart zouden dan tevens de voor een bepaald type natuur na te streven (globale) lange termijn doelen moeten worden aangegeven, evenals ook de bijbehorende (globale) beheersstrategieën, door het RLI (tezamen) ook wel met 'kompasbeheer' aangeduid, zodat voor eenieder ook duidelijk is waar welke 'koers' een bepaalde prioriteit heeft.

Zoals ook diverse analyses van het PBL aantonen kan alleen door realisatie van een dergelijk robuust natuurnetwerk aan de internationale doelen (dus instandhoudingsdoelen habitattypen 'Natura 2000', inclusief (bijbehorende) Habitat- en ook Vogelrichtlijn-soorten) worden voldaan. Daar komt dan nog bij dat bij zo'n robuust natuurnetwerk de natuur niet alleen tegen een stootje kan, dus 'veerkrachtig' is, wat zeker in een zo'n dichtbevolkt land als Nederland van groot belang moet worden geacht, maar in dat geval ook de bijdrage aan de (ook) zo noodzakelijke ecosysteemdiensten, zoals o.a. zuiver drinkwater, schone lucht, etc.,

¹⁸ Een pakkende omschrijving van het unieke karakter van de Nederlandse natuur vanuit internationaal perspectief kan o.a. worden gevonden in: 'De verarming van de flora en Vegetatie (Westhoff, V.)' in 'Vijftig jaar natuurbescherming in Nederland (Natuurmonumenten, 1956)': *'Ons land bevat: een delta van drie grote rivieren, met het best ontwikkelde duingebied van West-Europa, met een (toen nog) volstrekt unieke zoetwatergetijdendelta - de Biesbosch -, met uitgestrekte zilte en brakke slikken, schorren en begroeide strandvlakten, die als geheel nergens in Europa een equivalent vinden, en met grote laagveenmoerassen, die heden ten dage eveneens althans in West- en Midden-Europa uniek zijn; en dan óók nog, in het Oostelijk en Zuidelijk deel een pleistoceen zandgebied met glaciële stuwwallen, heiden, hoogvenen, vennen en loofbossen, rivierdalen, beken en bronnen, een ontmoetingsgebied van boreale, midden-Europese, submediterrane en Atlantische flora en fauna, met bovendien in het uiterste Zuiden een heuvellandschap met een rijke, tot op zekere hoogte aan kalk gebonden flora, die sterk van die van de rest van het land afwijkt*. Daarnaast kan wat de internationale betekenis van in Nederland voorkomende ecosystemen en soorten met name ook worden verwezen naar de publicatie: 'Internationaal belang van nationale natuur (WOT, 2007)'.

¹⁹ Zie ook de publicatie: 'Wereldnatuur in Nederland (WNF, 2014)'.

²⁰ Zie o.a. publicatie: 'Plan Ooievaar (Bruin, D. de, et al, 1985)'.

²¹ Zie wat betreft de opgave voor Nederlandse natuur vanuit o.a. de internationale doelen met name ook de rapporten: 'Herijking van de Ecologisch Hoofdstructuur - Quickscan van de varianten (PBL, 2011)' en ook: 'Quickscan Hoofdlijnennotitie (PBL, 2013)', die duidelijk maken dat Nederland gezien de doorgevoerde herijking van de EHS niet langer aan haar (inter)nationale verplichtingen zal kunnen voldoen.

²² Overigens plaatst de RLI wel vanuit met name kostenoverwegingen op basis van het advies: 'Strategies for improving Biodiversity Conservation in the Netherlands: Enlarging Conservation Areas vs. Constructing Ecological Corridors' enige kanttekeningen bij het zondermeer aanleggen van ecoducten (zie ook het advies: 'Onbeperkt houdbaar (RLI, 2013)', de figuur 6: 'Prioritering bij inzet middelen' op pag. 57), maar als wij dan het alternatief bezien, namelijk het vergroten van de oppervlakte van bestaande natuurgebieden, is dat in het relatief dichtbevolkte Nederland ook een zeer moeilijke opgave.

dan veel groter zal zijn²³. Niet in de laatste plaats moet zo'n robuuste netwerk met name ook van belang worden geacht om de klimaatverandering op te vangen²⁴, ook al zou het natuurlijk veel beter zijn als voor mitigatie (i.p.v. voor adaptatie) zou worden gekozen, waar het kabinet thans kennelijk (helaas) vanuit gaat²⁵.

Voorstel: Teneinde aan (nieuwe) Natuurbeleid ook echt een solide 'fundament' te geven zou in ieder geval in de nieuwe Natuurvisie een ambitiekaart voor de Nederlandse natuur (inclusief robuuste verbindingen) moeten worden opgenomen, waarop zowel doelen als bijbehorende beheersstrategieën worden aangegeven.

Behalve van het ontbreken in de Natuurvisie van een duidelijke kaart van het (op termijn na te streven) Nationale Natuurnetwerk mist de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. toch ook in uw visie de noodzakelijke aandacht voor het soortenbeleid, althans wat de specifieke doelen en ook uitwerking betreft²⁶. Dat terwijl de achteruitgang van tal van (al dan niet (inter)nationaal beschermde) soorten (denk aan o.a. het korhoen, de patrijs, de veldleeuwerik, etc.) de laatste jaren toch drastisch achteruit is gegaan. Juist ook om tot herstel van (inter)nationale biodiversiteit te komen, heeft ook hierbij Nederland een bijzondere verantwoordelijkheid²⁷. Zoals ook hiervoor al kort aangegeven zet het rijk in de Natuurvisie eigenlijk vooral in op (de zelfregulatie binnen) natuurlijke systemen op de schaal van het ((bio)regionale) landschap, waarbij u feitelijk dus aansluit bij de visie zoals deze door het RLI t.a.v. het zogenaamde 'kompasbeheer' naar voren is gebracht. Laat duidelijk zijn dat de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. op zich heel blij is met een dergelijke koerswijziging, aangezien daar in Nederland o.i. tot op heden (toch nog) veel te weinig gebruik van is gemaakt, zelfs in gebieden waar daarvoor volop kansen aanwezig zijn, zoals in het Rivierengebied²⁸, maar bijvoorbeeld ook bij de grootschalige boscomplexen van de Veluwe en ook de Utrechtse Heuvelrug²⁹. Zo kent bijvoorbeeld de Utrechtse Heuvelrug slechts een paar bosreservaten, ook nog van kleine omvang, terwijl het wel om het een na grootste bosgebied van Nederland gaat. Ook toont met name de grote publieke belangstelling voor de film 'De nieuwe Wildernis' aan dat in Nederland voor oer-natuur, tenminste als je dat wel zo mag noemen, grote belangstelling bestaat. Een en ander betekent o.i. echter niet dat we de natuurgebiedjes waar thans vele beschermde soorten voorkomen en die vaak het gevolg zijn van decennialang zorgvuldig (natuur)beheer, dus waar in de praktijk veelal sprake is van zogenaamde 'half-natuurlijke levensgemeenschappen', zoals bijvoorbeeld de zo voor Nederland kenmerkende blauwschraalgraslanden en daarnaast ook heischrale graslanden en heiden, etc., dan maar zo zouden moeten laten 'verwilderen', met alle mogelijke gevolgen voor de er voorkomende beschermde en ook kwetsbare (rode-lijst) soorten³⁰. Ook door hun ontwikkelingsgeschiedenis zijn dit vaak ware 'natuurparels', die we o.i. dus gewoon zouden

²³ Zie voor toegevoegde waarde van de natuur o.a. ook de publicatie: 'Ecosysteemdiensten - Wat de natuur de mens biedt (PBL, 2010)'.

²⁴ Zie ook het rapport: 'Robuuste verbindingen en klimaatverandering (Alterra, 2009)', evenals de publicatie: 'Wegen naar een nieuw natuurbeleid (Opdam, P., 2010)'.

²⁵ Zie o.a. recente rapporten IPPC.

²⁶ Zo wordt met name in de Natuurvisie, Hoofdstuk 3.2.4: 'Biodiversiteit' wel een kenschets gegeven van huidige stand van zaken, maar aangezien de biodiversiteit nog steeds achteruitgaat, had o.i. toch mogen worden verwacht dat in de voorliggende Natuurvisie er ook krachtige doelen tot herstel waren van die biodiversiteit waren opgenomen.

²⁷ Zo is het doel van UN om voor 2020 achteruitgang soorten tot een halt te hebben geroepen (zie o.a. ook de publicatie: 'Strategies Plan for Biodiversity 2011-2020 and the Aichi Targets - Living in harmony with nature (CBD, 2011)', evenals voor Europa (zie o.a. ook het document: 'EU Biodiversity Action Plan (EU, 2010)').

²⁸ Overigens wordt thans met name binnen het programma: 'Ruimte voor de rivier' (gelukkig) veel meer ruimte aan (cyclische) natuurlijke processen geboden.

²⁹ Zie overigens ook de publicatie: 'Metaforen voor de wildernis (Vera, F, 1997)'.

³⁰ In die zin blijft het natuurlijk de vraag of de Staatssecretaris/het Kabinet zich in voorliggende Natuurvisie wel voldoende rekenschap heeft gegeven van de bijzondere verantwoordelijkheid die Nederland, ook vanuit Europees/Internationaal perspectief (zie o.a. Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn, Conventie van Bern, etc.) voor de in Nederland voorkomende bijzondere habitats en bijbehorende soorten heeft.

moeten blijven koesteren. Juist hier zou o.i. dan ook, uiteraard afhankelijk van het biotooptype, kunnen worden ingezet op de zogenaamde 'leefgebiedenbenadering', zij het dat daar nog wel ervaring mee dient te worden opgedaan. In die zin zou o.i. dus in voorliggende Rijksnatuurvisie ten aanzien van specifieke habitats (en bijbehorende (beschermwaardige) soorten) nog naar de juiste balans moeten worden gezocht. Bovendien kan juist hier ook door inzet van burgers, zo blijkt uit vele ervaringen, heel veel worden bereikt, mits maar wordt voldaan aan de juiste milieucondities en ook begeleiding door deskundigen plaatsvindt.

Voorstel: In het kader van verantwoordelijkheid voor de biodiversiteit, ook op internationale schaal, zou in de voorliggende Natuurvisie ook aan het herstel van kwetsbare soorten alsnog bijzondere aandacht moeten worden gegeven, dus duidelijke doelen moeten worden opgenomen en hoe deze te realiseren door o.a. extra stimulans aan zogenaamde 'leefgebiedenbenadering'.

Netwerk van natuur en mensen (als 'bouwwerk')

Natuurlijk moet het daarnaast van groot belang worden geacht, waarin in de voorliggende Natuurvisie dan ook terecht in het verlengde van de nota: 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur' heel veel aandacht wordt gegeven, dat de natuur veel meer in de samenleving zelf zal moeten worden ingebed, zoals o.a. door de bijzondere aandacht voor stadsnatuur, maar ook door het vanaf het begin bij nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen met die natuur rekening te houden, dus door het zogenaamde 'natuur-inclusief ontwerpen'. Dat is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. (natuurlijk) allemaal uit het hart gegrepen, maar als op een hoger schaalniveau niet aan de ontwikkeling van robuust Natuurnetwerk de ruimte wordt gegeven waarbij bij de natuur in en om de stad dan kan worden aangesloten, dan komt er van die stadse natuur, waarbij het toch vaak gaat om soorten die van nature ook al op een bepaalde plek voorkomen maar dan vaak in lagere dichtheden, natuurlijk ook niet veel terecht.

Verder is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. natuurlijk ook positief dat u ook aan de natuur op het platteland weer de ruimte wil geven, zodat - wellicht mede op basis van het recent herziene GLB - bij de landbouw hernieuwde belangstelling voor die natuur kan ontstaan³¹. Juist door die hernieuwde aandacht voor de natuur binnen de landbouw kan zo op basis van nieuw op te richten gebiedscollectieven een groen-blauwe dooradering (GBDA) ontstaan. Dat bij die groen-blauwe dooradering dan in eerste instantie aansluiting wordt gezocht bij het robuuste natuurnetwerk, spreekt natuurlijk voor zich, aangezien zo dat netwerk op een natuurlijke wijze kan worden versterkt³².

Dat juist als men de burgers weer direct bij de natuur wil betrekken aan natuureducatie een belangrijke rol dient te worden gegeven, spreekt voor zich³³. Eigenlijk zou, ook gezien de vervreemding van veel kinderen van de natuur, deze niet alleen gedurende hun schooltijd een unieke natuurervaring moeten worden aangeboden³⁴, maar ook biologieles weer gewoon net als vroeger in de curricula van het basisonderwijs moeten terugkomen.

Milieukwaliteitseisen

³¹ Overigens zijn er met name door de 'Vereniging Nederlands Cultuurlandschap' wel kritische kanttekeningen bij het GLB geplaatst, hetgeen er o.a. toe zou kunnen leiden dat vele waardevolle landschapselementen kunnen verdwijnen, dat natuurlijk nooit de bedoeling van het GLB zou mogen zijn.

³² Zie hiertoe o.a. ook de notitie: 'Natuur verbinden met de mens - Nieuwe kansen voor biodiversiteit in Zuid-Holland (Opdam P, 2012), evenals: 'Ondernemen met landschapsdiensten (Steingrover, E. et al, 2011)', maar ook het rapport: 'Onbepert Houdbaar - Naar een robuust natuurbeleid (RLI, 2013)', de figuur 6: 'Prioriteitstelling bij de inzet van middelen', pag. 57.

³³ Zie overigens ook het 'Kenniprogramma Duurzaam door - Sociale innovatie voor een Groene economie'.

³⁴ Vergelijk ook activiteiten van het Natuurcollege in het kader van NatuurWijs (www.natuurcollege.nl/Natuur-Wijs), maar ook van het IVN in het kader van Scharrelkids, etc..

Blijft het natuurlijk wel staan dat er ook wat de juiste omgevingscondities van onze natuurgebieden betreft er nog steeds grote opgaven blijven bestaan. Daarbij gaat het dan niet alleen om de verdroging, maar ook om met name de belasting met stikstof.

Wat betreft die verdroging, waarbij de opgaven niet alleen een kwantitatieve maar vaak (vanwege de dan noodzakelijke aanvoer van gebiedsvreemd water) ook kwalitatieve opgave kennen, kan er natuurlijk ook naar synergie-effecten met maatregelen in het kader van de KRW worden gezocht.

Wat betreft de belasting met stikstof wordt er dan kennelijk vanuit gegaan dat het zogenaamde PAS de oplossing zal brengen, maar zoals de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dat interpreteert gaat het er in de praktijk uiteindelijk toch vooral ook om om de landbouw (en ook het verkeer) nog verder te laten groeien. Ook gezien de relatief kleine schaal van de in Nederland voorkomende landschappen, zou men hier o.i. evenwel gewoon zondermeer tot een ecologische modernisering van de landbouw moeten overgaan³⁵. Zoals ook uit vele onderzoeken en ook publicaties blijkt, liggen er met name op dit gebied grote kansen, ook al aangezien de (nog steeds groeiende stedelijke) bevolking het steeds meer in natuurvriendelijke en ook streekgebonden producten zoekt. In de voorliggende nota wordt met een pleidooi voor zogenaamde 'Natuurinclusieve landbouw' ook een aanzet tot een ecologische modernisering van de landbouw gegeven, maar de grote vraag blijft hier o.i. toch, ook gezien de almaar doorgaande trend van verdere schaalvergroting, hoe die landbouw niet alleen door de aanleg van spuitvrije zones en akkerrandenbeheer (in enigerlei mate) natuurvriendelijker kan worden, maar hoe uiteindelijk een totale 'omslag' naar een volledige natuur- en milieuvriendelijke landbouw kan worden gemaakt, met als uiteindelijke doel (door het o.a. sluiten van kringlopen) tot een 'nul-effect niveau' te komen.

Financiering

Zoals ook hiervoor al kort gememoreerd heeft het kabinet Rutte I besloten tot een bovenproportionele bezuiniging op de natuur die door het kabinet Rutte II gelukkig weer deels met 200 miljoen euro per jaar is teruggedraaid (zie o.a. ook het 'Natuurpact'), maar die o.i. desondanks nog steeds bovenproportioneel blijft. Duidelijk is in ieder geval uit met name de door PBL dienaangaande uitgevoerde evaluaties dat Nederland door de doorgevoerde bezuinigingen hoe dan ook niet aan zijn internationale verplichtingen gaat voldoen³⁶, hetgeen tussen de regels door eigenlijk ook in de voorliggende Natuurvisie wordt erkend. Nog afgezien van het feit dat Nederland zich in internationaal opzicht feitelijk heeft verplicht om tot het noodzakelijk natuurherstel te komen, een en ander nog los van een (bepaalde) morele plicht, geldt o.i. ook hierbij - overigens net als bij het vraagstuk van de klimaatverandering - het adagium van 'Penny wise, Pound foolish'. Zoals uit diverse studies en publicaties naar voren komt moet aan de natuur gezien de vele ecosysteemdiensten die zij levert een hoge toegevoegde economische waarde worden toegeschreven, zij het dat die toegevoegde economische waarden (helaas) lang niet altijd aan die natuur zelf ten goede komen³⁷. Zouden die baten evenwel wel aan de natuur worden toegerekend dan zijn de terugverdiertijden om tot echt natuurherstel te komen (zeer) laag. Mochten voor die financieringen de gelden, ook gezien de economische crises, toch op de korte termijn niet direct beschikbaar zijn dan zou allereerst ook de periode waarover die investeringen plaats vinden kunnen worden opgerekt³⁸. Feitelijk is daartoe in het 'Natuurpact' ook besloten, namelijk i.p.v. tot 2018 nu tot 2027, zij het de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. de mening blijft toegedaan, zoals ook uit het voorgaande duidelijk zal zijn, dat de 'herijking' zoals deze thans is doorgevoerd op de EHS onaanvaardbaar moet worden geacht en dat die EHS dus alsnog volledig, dus inclusief bijbehorende robuuste ecologische verbindingen, zou moeten worden uitgevoerd. Daarnaast zou men ter financiering van de natuuropgaven zoals deze voorliggen

³⁵ Zie o.a. ook de lezing van Pablo Tittonell (Farming Systems Ecology, WUR) in kader collegereeks: 'The Next generation - Duurzaamheid als wereldbeeld' van de Studium Generale Universiteit Utrecht onder de titel: 'Feeding the world' op www.sg.uu.nl.

³⁶ Zie ook hiervoor (wederom) de rapporten 'Herijking van de Ecologisch Hoofdstructuur - Quickscan van de varianten (PBL, 2011)' en ook: 'Quickscan Hoofdlijnennotitie (PBL, 2013)'.

³⁷ Zie o.a. de publicatie: 'Het goed groeit op onze Heuvelrug (TripleE, 2008)' en ook 'Geld als water (TripleE, 2007)'.

³⁸ Zie in deze ook het advies van het RLI: 'Onbeperkt houdbaar - Naar een robuust natuurbeleid'.

ook tot bepaalde vormen van voorfinanciering kunnen komen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van de gelden van het Groenfonds³⁹, of door de uitgave van Staatsnatuurobligaties. Ook zou men burgers en bedrijven natuurlijk met 'Natuur(aan)delen' rechtstreeks bij investeringen in de natuur kunnen betrekken. Met die investeringen in natuur, zoals een voltooiing van de oorspronkelijke EHS, inclusief bijbehorende robuuste verbindingen, krijgt Nederland dan niet alleen een schitterende natuur terug, tenminste als ook aan de daartoe vereiste milieucondities zal worden voldaan, maar zullen ook, zoals ook hiervoor al aangegeven, de ecosysteemdiensten navenant groter worden.

Wettelijke bescherming

Teneinde de natuur ook die bescherming te geven die haar toekomst, ook vanuit internationaal perspectief, moet het o.i. wel degelijk van belang worden geacht, dat daaraan in nieuwe Natuurwet ook een adequate bescherming wordt gegeven. De ervaring leert dat bij de bescherming van de natuur kennelijk aan economische activiteiten een steeds groter gewicht wordt toegekend, wat natuurlijk altijd ten nadele van die natuur uitpakt. Zo heeft men in de loop van de tijd teneinde bepaalde ruimtelijke ontwikkelingen in en in de nabijheid van de EHS toch mogelijk te maken o.a. m.b.t. het 'Nee, tenzij-beginsel' het zogenaamde 'nabijheidsbeginsel' geschrappt en daarnaast de 'EHS-Saldobenadering' ingevoerd⁴⁰. Daarnaast heeft men feitelijk ook de bescherming van soorten, waarvoor de basis werd gelegd met de FFW, steeds verder ingeperkt. Werd daarbij eerst nog uitgegaan, mede op basis van het voorzorgbeginsel van een algemene basisbescherming (zie met name ook de FFW, art. 2), later kwam men in het kader van het zogenaamde 'Vrijstellingsbesluit, art. 75 FFW' tot een beperkte lijst van beschermde soorten, en werden ook vogels buiten het broedseizoen alleen nog beschermd voor zover het om vogels met jaarrond permanent beschermde nesten ging. Tenslotte wil men kennelijk ook alle zogenaamde 'nationale koppen' die de huidige Natuurbeschermingswet aan de bescherming van Natura 2000-gebieden en (bijbehorende) soorten zou bieden er alsnog vanaf halen⁴¹. Bij dat alles staat men er o.i. evenwel onvoldoende bij stil, dat juist de natuur ook een belangrijke voorwaarde voor een gezond economisch vestigingsbeleid is, zoals ook uit diverse publicaties van het PBL naar voren komt (zie o.a. ook: 'Ex ante evaluatie SVIR (PBL, 2012)'). In die zin zou men dus in de nieuwe Natuurwet van een 'actieve bescherming' van de natuur moeten uitgaan, waarbij de 'intrinsieke waarde van de natuur' het uitgangspunt is⁴². Daarbij zou o.a. wat betreft de beschermingsregimes voor gebieden (waaronder dus de Natura-2000 gebieden en ook de beschermde Natuurmonumenten) en soorten o.i. dus gewoon minimaal moeten worden vastgehouden aan de bescherming die de huidige Natuurbeschermingswet, respectievelijk de huidige FFW biedt. Verder zou in ieder geval in de nieuwe Natuurwet ook aan de natuur zoals deze binnen de EHS voorkomt een adequate basisbescherming moeten worden gegeven, waarbij dan o.i. eveneens minimaal zou moeten worden vastgehouden aan huidige beschermingsregime zoals deze thans daartoe in het Barro is opgenomen⁴³.

Rol maatschappelijke organisaties (en ook burgers)

Duidelijk zal zijn dat er voor bedrijven, maatschappelijke organisaties en ook burgers vele kansen liggen een bijdrage aan de natuur te geven⁴⁴. Zo zet de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich, waar mogelijk tezamen met andere maatschappelijke organisaties, al vanaf haar oprichting in 1971 in voor de behoud en ontwikkeling van de natuur binnen de gemeente Zeist en (verre) omstreken. Zo participeert zij niet alleen actief bij de vele gebiedsprocessen

³⁹ Zie overigens ook het recente advies van de Commissie Van Vollenhoven: 'Monumenten, Inspiratiebron voor natuur'.

⁴⁰ Zie wat betreft het 'Nee, tenzij-beginsel' en met name ook de 'EHS-Saldobenadering' met name ook de publicatie: 'Spelregels EHS (LNV, 2007)'.

⁴¹ Zie in deze overigens ook de publicatie: 'Natura 2000 in Nederland - Juridische ruimte, natuurdoelen en beheerplanprocessen (PBL, 2011)'.

⁴² Zie in deze o.a. ook de publicatie: 'Bij wet beschermen (Natuurmonumenten, 2012)'.

⁴³ Teneinde ook echt een goede basisbescherming aan de EHS te kunnen geven zou o.i. in ieder geval daarvoor ook de zogenaamde 'externe werking' wederom in regelgeving moeten worden verankerd.

⁴⁴ Zie ook vele publicaties door het WOT.

van de afgelopen decennia, maar voert zij waar zij dat voor een actieve bescherming van de natuur noodzakelijk acht ook juridische procedures.

Als sprekend voorbeeld waar een actieve inzet van velen, waaronder ook lokale organisaties, toe kan leiden, kan o.a. de ontwikkeling van een (robuuste) verbinding tussen het Vechtplassengebied/Noorderpark en het Kromme Rijngebied/Langbroekerweteringgebied worden gezien. Voor dit gebied is door de Werkgroep Faunapassages Zeist Zuid-West, waarbinnen o.a. de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. actief is, de folder 'Natuur verbinden en behouden' gepubliceerd (zie ook Bijlage 2: 'Natuur verbinden en behouden'), die voor de overheid en andere gebiedspartijen duidelijk heeft gemaakt waar hier om tot een aangesloten natuurnetwerk te komen de belangrijke opgaven liggen⁴⁵. In het algemeen heeft die folder zowel bij beleidsmakers (lees: RWS, provincie en gemeenten) als ook de burgers tot bewustwording van de hier gelegen 'laatste groene schakel' geleid en zijn dan ook in de loop van de tijd vele maatregelen genomen om de hier aanwezige ecologische structuur te versterken. Zo is het thans o.a. de inzet om alsnog tot de realisatie van een faunatunnel onder de N-237 bij het Fort van Griffenstein te komen, waarvoor recentelijk nog een overeenkomst tussen de betrokken gebiedspartijen (provincie, gemeenten en het Utrechts Landschap) is getekend, evenals een dassentunnel bij de Odijkerweg (zie wat dat laatste betreft ook de betreffende Bijlage 1: 'Groot succes - De das weer terug in onze natuurgebied (Werkgroep Faunapassages Zeist Zuid-West, 2014)').

Daarnaast zet de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich (met anderen) in voor o.a. de realisatie van de 'Robuuste verbinding' tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe. De robuuste verbindingen zijn dan weliswaar door uw voorganger, de heer Bleker, geschrappt, maar uitgevoerde landschapsecologische analyses maken duidelijk dat bijvoorbeeld voor het overleven van o.a. de boommarter op de Utrechtse Heuvelrug een dergelijke ecologische verbinding van essentieel belang moet worden geacht⁴⁶. Daarnaast zijn inmiddels ook Edelherten op de Utrechtse Heuvelrug welkom en ook in die zin moet de realisatie van een robuuste verbinding tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe dus van belang worden geacht. De Stichting Milieuzorg Zeist e.o. wil er bij u dan ook bijzonder op aandringen deze robuuste verbinding (inclusief ecoduct over de A1 bij Terschuur) alsnog binnen het Nationale Natuurnetwerk op te nemen⁴⁷, evenals overigens alle eerder geplande robuuste verbindingen, zoals die o.a. tussen de Veluwe en de Oostvaardersplassen.

Voorstel: Teneinde een kwaliteitsimpuls te geven aan de robuuste verbinding tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe en daarmee aan de natuur van de biogeografische regio het Gelders district zou alsnog door het rijk financiële middelen ter beschikking moeten worden gesteld om een ecoduct over de A-1 bij Terschuur te realiseren.

Meer in het bijzonder heeft de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich in het verleden ook ingezet om de Utrechtse Heuvelrug gezien de daar aanwezige Habitattypen (en bijbehorende soorten) alsnog als Natura 2000-gebied aangewezen te krijgen (zie ook Bijlage 3: 'Zienswijze Stichting Milieuzorg Zeist e.o. aanwijzing Natura 2000-gebieden'). Dat is toen helaas niet gelukt.

Inmiddels is u waarschijnlijk bekend dat de Vliegbasis Soesterberg grotendeels aan de natuur zal worden teruggegeven. Nu is in het kader van de toetsing aan de zogenaamde 'EHS-Saldobenadering' een 'nul-meting' t.a.v. de aanwezige natuurwaarden uitgevoerd (zie met name ook het rapport: 'Waar de leeuwerik zingt ... (Ecologisch adviesbureau Van den Bijtel, 2011)'). Uit dat onderzoek komt naar voren dat de Vliegbasis in ecologisch opzicht veel waardevoller is dan aanvankelijk aangenomen, waarbij het dan niet alleen gaat om voorkomende oude eikestrubbebossen (habitatype: 9190), maar vooral om de er

⁴⁵ Overigens is die folder mede gefinancierd door o.a. RWS, het WNF, het Utrechts Landschap, maar ook door diverse gemeenten.

⁴⁶ Zie in deze met name ook de publicatie: 'Corridor Leusderheide (Alterra, 2004)', evenals de publicatie: 'Meerjarenprogramma Ontsnippering - Knelpuntenanalyse (Alterra, 2003)'.

⁴⁷ Ten aanzien landschapsecologische onderbouwing kan o.a. worden verwezen naar de publicatie: '

voorkomende 'droge heischrale graslanden (habitatype: 6230)'. Zo komen er naast vele bijzondere soorten planten (o.a. Gelobde maanvaren), paddenstoelen (o.a. vele soorten wasplaten, satijnzwammen, etc.), korstmossen (o.a. knobbelig heidestaartje), o.a. ook kernpopulaties van de veldleeuwerik (ongeveer 160 paar!), maar ook van de kommavlinder (met ongeveer 10.000 exemplaren grootste populatie van Nederland/West-Europa), geelsprietdikkopje, etc. voor. Dus feitelijk een uniek gebied voor Nederland. In die zin wil de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. u dan ook voorstellen dit gebied alsnog als Natura 2000 gebied aan te wijzen.

Voorstel: Gezien de unieke natuurwaarden van de (voormalige) Vliegbasis Soesterberg zou dit gebied alsnog als Natura 2000 gebied moeten worden aangewezen, zodat aan aanwezige (zeer) hoge natuurwaarden een adequate bescherming kan worden gegeven.

Naast haar activiteiten op regionaal niveau zet de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich op lokaal niveau natuurlijk ook in om de stadsnatuur hoog op de agenda te houden. In die zin heeft zij ook actief geparticipeerd bij het tot stand komen van zowel het gemeentelijke Groenstructuurplan 'Groen (voor) Zeist', als ook de gemeentelijke Structuurvisie: 'Zeist schrijf je met een Q'. Daarnaast organiseert zij samen met andere natuur- en milieuorganisaties en ook partners lezingen over duurzaamheid in het algemeen en natuur in het bijzonder in de Bibliotheek.

U ziet dat je zo met zijn allen samen tot een echt 'levend natuurnetwerk' kunt komen, waarbij overigens wel degelijk aan een actieve ondersteuning door de overheid een groot belang moet worden toegekend. Zeker bij de aankoop van gronden voor natuur, maar ook bij de aanleg ecoducten, hetgeen (vaak) met aanzienlijke financiële inspanningen gepaard gaat, kun je vaak niet zonder een financiële bijdrage van de overheid, ook al zijn er natuurlijk uitzonderingen⁴⁸.

Conclusie

Het is op zich natuurlijk fantastisch om met zijn allen als samen-leving, dus als het 'bouw-werk', (mede) vorm te geven aan een volop van het leven bruisend robuust Nationaal Natuurnetwerk en daar ook met zijn allen de (overvloedige) vruchten van te plukken, o.a. door unieke natuurervaringen, maar dan zal het rijk voor dat Nationale Natuurnetwerk natuurlijk wel, ook rekening houdend met internationale opgaven, ook echt (als regisseur) het 'fundament' moet leggen. Niet alleen door in de voorliggende visie alsnog een kaart op te nemen die de natuurambities (inclusief bijbehorende aansprekende doelen/beheersstrategieën) ook duidelijk verwoord en die zo richting (en dus koers) geeft aan een dergelijk beleid, maar eveneens door daarin tezamen met alle 'natuur-partners' ook echt actief in te investeren. Pas zo kunnen we met zijn allen echt (op) natuurlijk(e) (wijze) verder (op pad) gaan.

P. Greeven

B. de Wolf

Bijlagen

Bijlage 1: Groot succes - De das weer terug in onze natuurgebied (Werkgroep Faunapassages Zeist Zuid-West, 2014)

Bijlage 2: Folder Natuur verbinden en behouden

Bijlage 3: Zienswijze Stichting Milieuzorg Zeist e.o. aanwijzing Natura 2000-gebieden

Afzender: Stichting Milieuzorg Zeist e.o.

P/a: B. de Wolf

Kometenlaan 70

3721 JV Bilthoven

⁴⁸ Zo is de aankoop van de gronden van de Biltse Duinen, die deel uitmaken van de EHS, deels met 'crowd-funding' gefinancierd.